

VIL HA KJØNNSDELT SEKSUALUNDERVISNING

HOVEDOPPGAVE I PRAKTISK PEDAGOGIKK:

Artikkelen bygger på
60% praksis
40% teori

DOI NUMMER:

10.4220/Sykepleiens.2015.54642

Læreforhold. Kjønnsdeling eller oppdeling i mindre grupper kan gi bedre læring i seksualitet.

Hilde Elisabeth Toreid, helsesøster og mastergrad i helsevitenskap, Leknes helsestasjon i Vestvågøy kommune

Artikkelen er basert på en undersøkelse som viser at en kjønnsdeling kan gi forutsetninger for bedre læring i seksualitet. Løsninger for å imøtekomme dette må man diskutere ved utforming av den lokale læreplanen for den enkelte skole.

SPENNEDE TEMA. Seksualundervisning i skolen er et spennende og utfordrende tema. Temaet er forankret i læreplanverkets generelle del, i prinsipper for opplæringen og i kompetansemål for ulike fag. Det er et krav at opplæringen skal gi allmenndannelse. God allmenndannelse innebærer å vise respekt for egne og andres grenser, og å få kompetanse til å tolke andres grensesetting (1). God opplæring om seksualitet anses som et tiltak for å forebygge seksuell trakassering og seksuelle overgrep. Ungdommer kan ha opplevd blant annet mobbing og trakassering på grunn av kjønn, etnisitet og seksuell legning, og seksualundervisningen er en måte å arbeide med egne holdninger og valg på.

KJØNNSFORSKJELL. Det er forskjell på kjønn i seksuell helseatferd. Dette viser blant annet debutalderen for seksuelt samleie, som for jenter er 17,1 år og for gutter 17,9 (2). Gutter i 17-årsalderen som kjenner seg modne for sex og ikke

finder en jevnaldrende jente, finner seg sjelden en yngre jente som også er moden. Dette kan resultere i at gutter som ønsker samleierfaring må benytte anledninger som byr seg uten at det innebærer en forelskelse. Dette medfører store kjønnsforskjeller som viser seg gjennom seksuelle erfaringer fra to mønstre: Jenter har færre seksualpartnere og hyppigere samleier, og gutter har flere seksualpartnere og færre samleier (2). Dermed har kvinner gjennomgående færre seksualpartnere enn menn gjennom livsløpet.

OVERGREP. Unge jenter er potensielt utsatt for uønsket seksualatferd i kraft av at de er yngre enn sine seksualpartnere, er i et ubalansert maktforhold og ofte ikke er mentalt modne nok til å forstå seksuelle tilnærmelser og hvilke konsekvenser det kan få. Midt i tenårene oppgir 6 prosent av jentene og mellom 1–2 prosent av guttene at de har vært utsatt for seksuelle overgrep (3). Jevnaldrende gutter står bak det store flertallet av de seksuelle overgrepene som begås mot jenter i tenårene (3). Mossige og Stefansen beregner at jevnaldrende gutter står for cirka 49 prosent av overgrepene (4).

LÆREPLAN. Seksualundervisningen planlegges i lokale læreplaner,

og det er den enkelte skole som avgjør hvordan den skal foregå. Ofte er det gjennom samarbeid mellom lærer og skolehelsetjeneste. I 92 prosent av alle Norges kommuner deltar skolehelsetjenesten i skolens prevensjons- og samlivsundervisning på ungdomstrinnet (5). Når skolehelsetjenesten er delaktig i undervisning, vil krav om et mer formaliserende samarbeid rundt lokal læreplan sikre at kompetansemål for seksualundervisningen blir ivarettatt.

UNDERSØKELSE. For å undersøke seksualundervisningen i skolen, gjennomførte jeg en mindre undersøkelse i 2013. Intensjonen var å sette søkelys på praktisk seksualundervisning. Studien tok tak i det kjønnsdelte perspektivet; om kjønnsindelte klasser er en fordel for elevenes læringsutbytte. Problemstillingen var om en kjønnsdelt klasse kunne gi bedre læringsutbytte enn ved ordinær klasseinndeling for undervisning i skolens kompetansemål for seksualitet.

METODE. Metoden var triangulering; observasjon, intervju og spørreskjema. Målgruppen var ungdomsskoleelever, med tverrsnittsdata av elever i niende og tiende trinn. Datamaterialet besto av 212 elever; 109 i tiende trinn og 103 i niende trinn. Tabell 1 viser

Fakta ●●●●

Hovedbudskap:

Det erkjennes forskjeller for kjønn i seksuell helseatferd. Jenter i ungdomsskolen ønsker at seksualundervisning i skolen skal være kjønnsdelt. Det er i tråd med grunnskolens prinsipp om tilpasset opplæring, hvor ulikheter i kjønn kan bidra til differensiert undervisning. God opplæring i seksualitet anses som et tiltak for å forebygge seksuell trakassering og seksuelle overgrep. Kjønnsdelt undervisning kan potensielt gi økt læring i klasserommet, og helsesøsters undervisning kan innlemmes i skolens lokale læreplan for seksualundervisningen.

Nøkkelord

Les mer og finn litteraturhenvisninger på våre nettsider

- Skolehelsetjeneste
- Seksualitet
- Undervisning
- Helsesøster

kjønnsfordeling og klasser. To skoler ble inkludert, derav en kasus- og en kontrollgruppe. Kontrollgruppa var liten, bare 19 elever, så resultatene må derfor vurderes i undervisningens kontekst.

Elevene fikk seksualundervisning og besvarte deretter spørreskjemaet. Svarprosenten ble alle elever som var til stede i undervisningstimen (N= 212).

Spørreskjemaet var anonymisert og inneholdt fem korte spørsmål: 1) Klasse (trinn 2) Kjønn 3) Tilbakemelding på undervisning 4) Kjønnsdelt klasse eller ikke? 5) Hvorfor kjønnsdelt klasse eller ikke?

Opplysningene ble samlet inn under Datatilsynets kategori 3: ikkesensitive og anonyme opplysninger (6). Til analysene av spørreskjemaet benyttet jeg dataverktøyet SPSS. Samtlige undervisningstimer (ti timer) ble observert, med hovedvekt på elevaktivitet. I tillegg intervjuet jeg to helsesøstre i skolehelsetjenesten.

RESULTATER. Det var stor grad av tilfredshet med seksualundervisningen, og mest fornøyde var tiende trinn for begge kjønn (figur 1). Spørsmålet kjønnsdelt eller ikke, fikk statistisk signifikans for forskjell mellom kjønn, hvor jenter ønsket kjønnsdelt undervisning. For niende trinn-jenter ønsket 67,9 prosent undervisning i jentegruppe, mens det for guttene spilte en mindre rolle (figur 2). For kontrollgruppen (kun tiende trinn) som ikke fikk kjønnsdelt undervisning, var det tvert imot en overvekt av at det ikke spiller noen rolle om det var kjønnsdelt eller ikke.

For kontrollgruppa settes det spørsmål om den var for liten for å gi valide svar. Dette er vanskelig med utvalg under 25 prosent (7). 80 elever besvarte *individuell* på spørsmålet hvorfor klassen burde kjønnssdeles eller ikke, hvorav 58 prosent ønsket kjønnsdelt undervisning mot 32,5 prosent som ønsket felles klasse (tabell 2).

Jeg observerte *mer elevaktivitet* i kjønnsdelte grupper; det vil si

mer klasseromsaktivitet, dialog og diskusjonsforum i kjønnsdelt klasse. Fra intervjuene var hovedkonklusjonen at helsesøster opplevde kjønnsdelt undervisning som best, fordi elevene på den måten fikk best læringsmiljø, konsentrasjon og bedre muligheter for å lære.

IKKE GAMMELDAGS. Det var overvekt av jenter som ønsket kjønnsdelt klasse (p=0,001). Det var elever som bekreftet at det ikke betydde noe om den var kjønnsdelt eller ikke. Funnene tilbakewiser at kjønnsdelt er gammeldags. Tvert imot viser undersøkelsen at *en stor del av ungdommene synes det er greit å deles i grupper etter kjønn.*

Funnet underbygges også av at Helsedirektoratets filmer som er kjønnsdelt, fremdeles er aktuelle og at disse blir akseptert av skoleelevene. Jeg benyttet filmene i 9. trinn, og resultatene viste at det var jentene i 9. trinn som i størst grad ønsket en kjønnsdelt undervisning.

Kjønnsdelte klasser er i tråd med individuell tilpasning i læringsfellesskapet hvor det stilles krav til at opplæringen skal differensieres. Det er en erkjennelse at det er forskjeller for kjønn i seksuell helseatferd (2–4), og en differensiert undervisning åpner opp for et utvidet læringsrom i seksualitet. Ved en differensiering blir seksualundervisningen tilpasset kjønn, hvor helsesøstre eller lærere har mulighet til å utdype temaet med bakgrunn i ulik seksuell helseatferd mellom kjønn.

For jenter vil det være utvidet behov for prevensjonsveiledning, og for gutter å få mer kunnskap som begreper om samtykkekompetanse for seksuelle tilnærmelser. Felles mål er god kunnskap om seksuell helse.

DISKUSJON. Et hypotetisk spørsmål som «forskjell i læringseffekt for kjønnsinndelte undervisningstimer», lar seg vanskelig besvare med tverrsnittsdata. Undersøkelsen viste en signifikant forskjell mellom gutter og jenter, hvor jenter ønsker kjønnsdelt seksual-

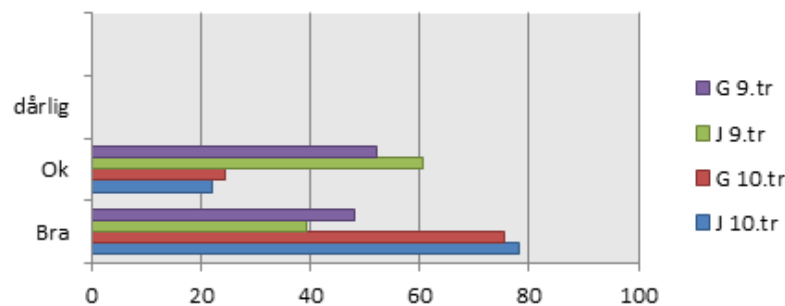
Tabell 1: Kjønnsfordelingen angitt i prosent, n = 109/103

Klasse	Jenter	Gutter	Totalt
10. trinn	58,7 (64)	41,3 (45)	100 (109)
9. trinn	51,5 (53)	48,5 (50)	100 (103)

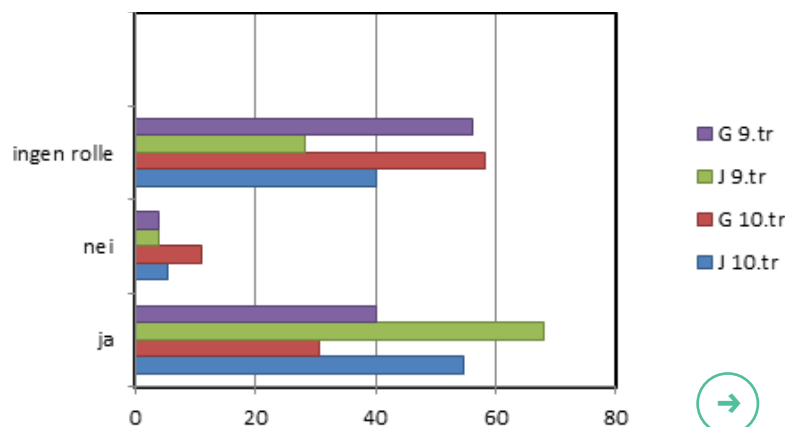
Tabell 2: Oversikt over individuelle svar fra elevene, samlet trinnvis.

Kategori	Forskjell i modenhet, ønsker kjønnsdelt	Flaut med begge kjønn	Felles undervisning gjør ingenting	Tåpelig å kjønnssdele	Lettere å snakke ved deling	Bedre undervisning ved deling	Totale antall
10. trinn	4	6	11	4	13	2	40
9. trinn	6	11	15	0	12	4	48
Totale antall	10	17	26	4	14	6	80

Figur 1: Tilbakemelding på undervisning, klassevis og i prosentandel.

Figur 2: Spørsmål om kjønnsdelt klasse eller ikke, n =213

Viktig: God opplæring om seksualitet kan forebygge seksuell trakassering og seksuelle overgrep. Illustrasjonfoto: Colourbox

undervisning. Svaret blir likevel ikke entydig, da det også kan vise til at mindre grupper har samme positive læringseffekt som kjønnsdelin. Dette gir rom for videre forskning.

Konklusjonen blir derfor at kjønnsdeling eller oppdeling i mindre grupper kan gi bedre læring i seksualitet, og at løsninger for å imøtekomme dette må diskuteres ved utforming av den lokale læreplanen ved den enkelte skole.

IMPLIKASJON. Hvis helsesøsters undervisning er vurdert inn i læreplanen, kan den medberegnes i timetall. Dette vil både frigjøre timer for læreren til annen undervisning og gjøre at helsesøsters undervisning ikke blir tilfeldig, men anerkjennes som pensumundervisning. For at slik anerkjennelse skal finne sted må helsesøster delta på samarbeidsmøte eller planleggingsmøte, og inkluderes i skolens lokale læreplan.

Elevsammensetningen kan være et utgangspunkt for undervisningen, hvor man kan vurdere klassemiljø og individuelle elevbehov. Læreren kjenner elevenes kunnskap og behov og vet hvordan klassen fungerer i gruppe. Helsesøster kan ha kjennskap til andre forhold som sosiale eller psykologiske faktorer som påvirker elevene eller læringsprosessen. Til sammen gir dette et godt utgangspunkt for å legge lokal læreplan for seksualundervisning og fremme gode læreprosesser hos elevene. Det er under slikt nært samarbeid man kan vurdere om kjønnsdelt, ordinær klasse eller mindre gruppeoppdeling er det rette for klassene og for lokal læreplan ved den enkelte skole.

Siste forslag er å benytte elevmedvirkning i læringsprosessen; elevene kan selv få delta i avgjørelsen om de skal kjønnsdeles eller ikke. En slik fremgangsmåte krever en anonym, skriftlig og demokratisk valgdeltakelse i klassen. ●

REFERANSER:

1. Kunnskapsløftet (LK06): Kunnskapsløftets generelle læreplan: 5. [http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/Det-allmenndanna-mennesket-/Lastet ned 16.juni.2015](http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/Det-allmenndanna-mennesket-/Lastet%20ned%2016.juni.2015) og <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/Det-arbeidande-mennesket/> (16.06.2015).
2. NOU 2012:17 (2012): Om kjærlighet og kjøletårn. Strafferettslige spørsmål ved alvorlige smittsomme sykdommer. Helse- og omsorgsdepartementet. 19. oktober 2012. Kap. 9.3.3.2 Samleidebuten, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-17/id704855/?ch=10> (16.06.2015).
3. NOVA: Ung i Norge, Resulater. <http://www.ungdata.no/id/25895.0> (21.05.2013).
4. Mossige S, Stefansen K. Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapportering blant avgangselever i videregående skole. Nova rapport 20/2007. http://nova.no/asset/3059/1/3059_1.pdf (16.06.2015).
5. Utdanningsdirektoratet (2009): Undervisning om seksualitet. Ressurshefte for lærere i grunnskoleopplæringen. http://diesel.sodor.no/no/vl/undervisning_om_seksualitet.pdf. (21.05.2013).
6. Datatilsynet (2005) Meldeplikt ved forskningsprosjekter: Veileder: bruk av personopplysninger i forskning. Versjon 1.0 publisert 08.07.2005: http://www.datatilsynet.no/Globat/04_veiledere/forskningsinfo_del_II_1_0.pdf (21.05.2013).
7. Rindal K. ENHET OG MANGFOLD Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2009.

«Jenter ønsket kjønnsdelt undervisning.»

FAGARTIKLER:

Fagartikler kan sendes til torhild.apall@sykepleien.no